

Puusepän elämäntarina

Erkki Jumppanen 1925-2009

hänen omiin muistelmiinsa pohjautuen, lainaukset suoraan muistelmista

Perhetaustaa ja lapsuusmuistoja

Erkki Jumppanen syntyi Kalle ja Hilja Jumppasen perheeseen Suorlahden Pyykönniemellä v.1925. Tässä kauniissa järvenrantamaisemassa oli asunut Jumppasia jo ainakin 1700- luvulta lähtien.

”Vanha Jumppalan tupa ja piharakennukset olivat vähän ylempänä maastossa, jota ympäröivät viljapellot. Loivat mäkirinnepellot antoivat oman hohtonsa. Tämä meidän varsinainen synnyinkotimmehan on tästä vanhasta pihasta n. 300 metrin päässä, jonne myös yltävät nämä viljelysmaat.”

Perheeseen kuului jo kolme lasta: Eino (1918), Vieno (1920) ja Väinö (1922). Sisaruksia syntyi vielä lisää: Elvi (1926), Olavi (1928), Simo (1930), Pentti (1931), Toini (1933), Kaarlo (1935) ja Reino (1938).

Kuva 1: Kalle ja Hilja lapsineen

Isä Kalle Jumppanen oli satulaseppä, veneentekijä ja kalastaja sekä maanviljelijä. Ison perheen lapset joutuivatkin oppimaan työnteon jo pienestä pitäen. Kesäisin oli heinäntekoa ja kalastusta, syksyllä viljan korjuuta, talvisin tukkisavottaa, avustamista karjan hoidossa. Ison perheen elättäminen vaati paljon työtä kaikilta, joskus jopa koululäksyjen kustannuksella.

”Kouluikäisiä kun oltiin, niin tekihän se mieli vähän leikkiä omia leikkejä ja rakennella leikkipaikkoja. Mutta isä oli eri mieltä, hän keksi aina vaikka mitä tekemistä; oli kasvimaan kitkemistä ja leppävihkojen tekoa, joista hän antoi urakan jokaiselle. Piti tehdä 15 kpl jokaisen näitä hösöjä, meitä oli neljä lasta tekemässä. Nämä tulivat lampaiden ruoaksi talvella, ensin ne kuivattiin ja sitten pantiin latoon. Seuraavaksi oli parkkien kiskonta: näitä kiskottiin pajusta, siis kuorittiin pajunrunko – nämä taas niputettiin ja kuivattiin, sitten isä vei ne karvaliin, jossa eläinten nahkoja parkitaan ja piiskataan.”

Erkille mieluista puuhaa oli kaikenlainen nikkarointi ja etenkin maalaaminen ja piirtäminen joutohetkinä.

”Äidin kanssa me aina valvottiin iltamyöhään kun toiset jo nukkuivat, äiti neuloi ja minä piirtelin ja maalailin tauluja, kun oli rauhallinen aika. Äiti tykkäsi kovasti näistä minun töistä ja hän aina innosti minua jatkamaan niitä”.

Nikkarointi ja puutyöt sujuivat vanhassa tuvassa. ” Vanha Jumppalan tupa oli aina uuraassa käytössä. Sai opetella puusepän ammattia mielin määrin. Täällä isäkin aina nikkaroi veneitä ja antoi neuvojaan”.

Sotaan lähtö

Kuva 2: Erkki vasemmalla, nuori sotaan lähtijä

1939 marraskuussa alkoi talvisota, ja vanhin veli Eino joutui rintamalle. Sieltä hän palasi terveenä kotiin, mutta jatkosota alkoi 26.6.1941 ja niin hän taas lähti maata puolustamaan. Kiteellä koottiin n. 50 miehen komppania nuorista miehistä, jotka syystä tai toisesta eivät olleet armeijassa. Erkki sai myös kutsun ja joutui 16-vuotiaana raskaaseen tehtävään: kaivamaan hautoja eturintamasta tuoduille sankarivainajille. Tämän lisäksi työhön kuului vartiointitehtäviä ja mm. venäläisten desanttien etsimistä maastosta. Puolen vuoden palveluksen jälkeen Erkki pääsi taas kotitalalle töihin.

Lokakuussa 1942 Erkki astui vakinaiseen palvelukseen ja joutui keväällä 1943 Viipuriin Täydennyspataljoona 1:een. Viipurissa tehtävät olivat erilaisia raivaus- ja korjaustöitä sekä venäläisten vankien vartiointia....*täällä oli paljon raunioita, sortuneita rakennuksia ja katuja oli tukossa sortuneista rakennuksista. Viipurin komea rautatieasema oli pommituksessa särkynyt, oli hajonnut maan tasalle.*...”*”käytiin Viipurin Rautakorvessa halkosavotassa, tämän jälkeen oltiin Muolaassa linnoitustöissä kaksi viikkoa.”*

Erkki piti yhteyttä veljiinsä kirjeenvaihdossa rintamalle, mutta kesäkuun puolivälissä 1943 hänet tavoitti suruviesti: Väinö-veli oli kaatunut vartiointitehtävissä 15.6. Tämä oli murheellinen uutinen koko perheelle. Viipurissa asuva Pekka-setä tuli hautajaisiin Erkin kanssa samaa matkaa.

Hautajaisloman jälkeen Erkki palasi Viipuriin omaan yksikköönsä. Keväällä 1944 oli hänen vuoronsa osallistua eturintamalla taisteluihin, 12./JR6:n joukoissa. Nuori sotamies joutui kokemaan elämänsä kauheimpia hetkiä Valkeasaaren, Siiranmäen, Talin ja Ilmolan taisteluissa. Hän kuitenkin sai palata ehjänä ja elossa takaisin sodasta, toisin kuin moni muu suorlahtelainen. Myös Eino selvisi sodasta vammoitta.

Suorlahden Seurantalolla järjestettiin rintamaveteraaneille kotiintulojuhla 6.12. -44. Kylän miehiä oli sodassa kaatunut lähemmäs parikymmentä. Sota jätti jollain tavoin jälkensä kaikkien mieleen, mutta nyt oli iloittava rauhasta ja katsottava tulevaisuuteen.

Opiskeluhaaveita ja työelämään lähtö

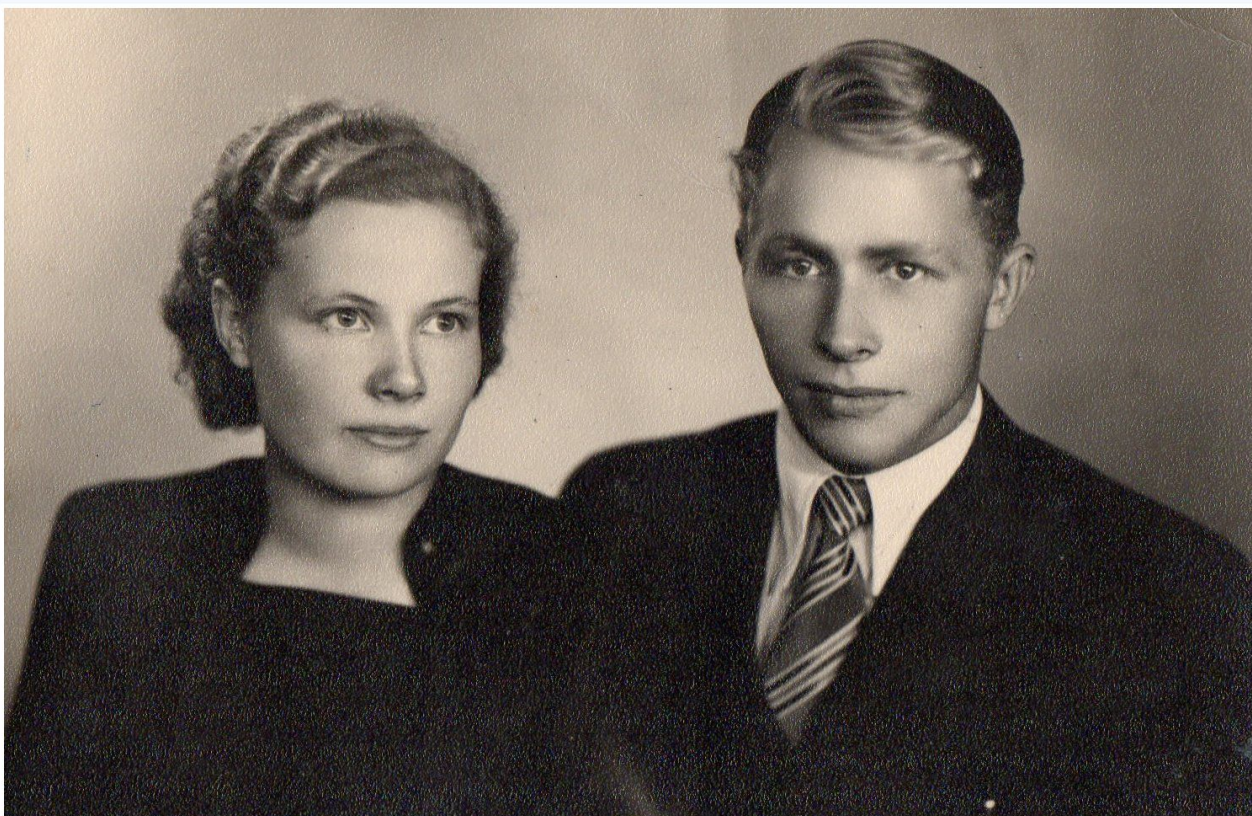
Sodan jälkeen elämä palaili pikku hiljaa uomiinsa, Pyykönrantaan rakennettiin uusi talo, siihen mistä vanha tupa oli purettu kesällä 1946. Muu perhe muutti tähän uuteen taloon, Eino jäi asumaan perheineen entiseen taloon muutaman sadan metrin päässä.

Erkki oli jo 21-vuotias ja alkoi miettiä myös siirtymistä elämässä eteenpäin. Maalarin opinnot houkuttivat, hän laittoi hakemuspaperit Turun ammattiopistoon, ja tulikin hyväksytyksi kolmen vuoden opintolinjalle. Pyytäessään isä-Kallelta rahallista avustusta tähän hankkeeseen, hän sai jyrkän kieltävän vastauksen. Niinpä opintoaaveet sitten ajautuivat karille, eihän hänellä sodasta tulleen säästöjä ollut, millä rahoittaa itse, kun olisi pitänyt asuntokin maksaa opiskelupaikkakunnalla.

Tämä isän kielteinen suhtautuminen hänen opintoaaveisiinsa oli kova kolaus ja harmitti pitkään, mutta taiteellinen taipumus jatkui kuitenkin maalausharrastuksena:

”maalailin tauluja joka oli minut himotyötä siihen aikaan. Maalasin niitä häälahjoiksi ja syntymäpäivälahjoiksi” ...” maisteri Kyllikki Takala kehoitti isää, että poika pitää panna opiskelemaan taidemaalaukseen. Minä olin hyvilläni, että löytyi joku puolestapuhuja, vaikka ei se isään tehonnutkaan sen enempiä kuin ennenkään.”

Jonkin ajan päästä Erkki muuttikin pois lapsuuskodistaan kirkonkylään omaan asuntoon ja aloitti työt Kiteen Rakennus Oy:n puusepänverstaalla.

Kuva 3: Erkki ja Lyydi kihlakuva 1949

Perheen perustaminen

Erkki ja Lyydi (o.s. Hukka) solmivat avioliiton 11.6.1950, häät vietettiin Suorlahdella Pyykönniemessä. Useampi vuosi seurustelua oli tuolloin jo takana, tutustuneet he olivat v. 1945 perhejuhlissa. Lyydi oli Suoparsaarelta kotoisin. Yhteinen elämä alkoi pienessä vuokrahuoneessa Kiteen kirkonkylässä. Lyydi oli töissä tarjoilijana Sisä-Karjalan ravintolassa ja Erkki teki puusepän töitä.

Ensimmäinen lapsi Vesa syntyi 1952 ja Jorma tuli maailmaan 1955. Myöhemmin perhe täydentyi kahdella tyttärellä: Marja-Liisa 1961 ja Katri 1968. Työtilanteiden muuttuessa perhe muutti vuosien varrella useaan otteeseen, mutta asettui vuonna 1962 pysyvästi asumaan Suorlahden vanhaan kouluun, jonka Erkki remontoi ja kunnosti perheen kodiksi, alussa siinä toimi myös hänen puusepänverstaansa.

Ahkera työmies ja taitava puuseppä

Erkki oli vuosien mittaan jo oppinut puusepän taidoissaan taitavaksi ja oli pidetty työntekijä, mutta ajat olivat sellaiset, että moni yritys meni konkurssiin. Työuran alkuvuodet eivät olleet helppoja. Vain kausiluonteisia rakennustöitä oli tarjolla, esimerkiksi Matkahuollon ja Kiteen ammattikoulun rakentaminen. Näihin Erkki valmisti kalustuksia. Vuosina 1955-1957 työtä oli etsittävä myös Kiteen ulkopuolelta. Perhe muuttikin Joensuuhun, sieltä Juukaan ja loppujen lopuksi takaisin Kiteelle.

Vuonna 1957 Hirvosen tehtaalla Joensuussa ”...nyt taas jatketaan verstaalla, tehdään kalusteita seuraavalle tilaajalle. Minä otin sitten yksityisurakan. Kaltimon Osuuskassa oli tilannut pankkitiskin sinne pankkisaliin, sillä oli pituutta n. 3 metriä. Siihen tuli kaappeja ja asiapaperilokerikkoja. Tammiviilulla päällystetty tämä tiski oli suuritöinen.”

Erkki joutui myös toimimaan autokuskina, hakemaan ja viemään puutavaraa kuorma-autolla. Monesti nämä olivat hyvin raskaita reissuja, jos vielä yksin piti tehdä ilman apumiestä. Kun jälleen työnantaja meni konkurssiin, päättivät Erkki ja Lyydi poikineen palata Kiteelle. Huonekaluyrittäjä Felix Kanninen oli kuullut Erkin ammattitaidosta ja pyysi häntä töihin. Oli tarve miehestä joka pystyy puusepän töihin ja jolla on myös ajokortti. Näin alkoi Erkin ura vuonna 1958 F.Kannisen huonekalutehtaalla, jossa työskenteli myös Pentti-veli verhoilijana ja maalarina. Koska yritykseen kuului myös hautaustoimisto, Erkin tehtäviin kuului myös vainajien haku ja kuljetus Kiteen kappelikellariin.

” Tässä työssä joutuu väkisin seuraamaan ja kohtaamaan vaikka millaisia ihmiskohtaloita. Järkyttäviäkin, joita ei voi edes sanoin kuvata. Tämä työ vaatii vakaata ja lujahermoista luonnetta työntekijältä ”.

Työnantajan mielestä Erkki suoriutui niin hyvin tässä arvokkaassa tehtävässä, että usein sai sitten osakseen kiitosta – ja joutui tehtävään. Hänellä oli sopiva luonteenlaatu ja osaaminen.

”kun äkkikuolema yllätti, siellä joutui aina avustamaan, kun laitettiin arkkuun ja omaiset halusivat laulaa jonkin virren, he pyysivät että minä aloittaisin heille tutun virren. Minulla oli aina virsikirja autossa varalta mukana.”

Vakituisen työn myötä tuntui oman talon rakentaminen ajankohtaiselta. 1960 valmistuikin sitten työn ohessa uusi talo Kiteen keskusta aravalainan turvin. Tämä oli jo toinen itse rakennettu talo, edellinen meni myyntiin 1955 ennen Joensuuhun muuttoa.

F.Kannisen firmassa riitti puusepän töitä ja autohommia kiireeksi asti. Tytär Marja-Liisa syntyi 1961, kun talossa oli asuttu toista vuotta.

Oma puusepän versta ja sekatavarakauppa

Kun Kiteen kunta ilmoitti myyvänsä Suorlahden vanhan koulun, Erkin haave omasta yrityksestä heräsi jälleen:

” tämä jäi kytämään minun päähäni, että tässä olisi tilaisuus, josta olin niin usein haaveillut, nimittäin perustaa oma puusepän versta, eikä vaatisi isoa pääomaa aloittaessa. Tämä koulu on sama, jota kävin itse aikoinaan, ja sen vuoksi tämä alkoi kiehtoa minua.”

Näin jäi urakkatahtinen palkkatyö F. Kannisen tehtaalla ja perhe muutti Suorlahteen kesällä 1962. Entinen keittäjän asunto talon toisessa päässä oli remontoitu asunnoksi ja verstaaseen oli hankittu puuntyöstökoneet.

” Rakennusliike Taskinen oli suurin tilaaja, hänelle minä valmistin paljon erilaisia kalusteita, etupäässä keittiökalusteita ja muita puutuotteita. Näitä tuli hänen urakoimiin koulurakennuksiin ja muihin julkisiin rakennuksiin sekä omakotitaloihin. Tämä oli sitä omatoimista liiketoimintaa, johon alkoi vähitellen tottua.”

Sitten *”taas tuli pohtimisen aika, kun Hukan Mikko lopetti kyläkaupan pitämisen eikä ollut enää kauppaa. Niin kyläläiset alkoivat yllyttää meitä perustamaan kaupan. Tätä sitten alettiin pohtia ihan tosissaan...”*

Tuumasta toimeen. Rahoitus järjestyi pankista, ja tukkuliikkeestä hankittiin alkuvarasto. Sekatavarakaupan avajaiset pidettiinkin syyskuun alussa 1965. Jälleen uusi hanke edessä.

Kuva 4: Kaupan avajaiset 1965

Kauppa lähtikin hyvin käyntiin ja Lyydi toimi kaupan myyjänä. Kylässä oli taas oma kauppa kylälaisten iloksi. Myös postitoimipiste oli tässä. Kaupanpidon ohella Lyydi ompeli vaatteita omalle perheelle ja kylän naisille, sen minkä muilta töiltään ehti.

Verstaan toiminta sen sijaan jouduttiin ajamaan alas, verotus kävi liian raskaaksi yhden miehen yrityksessä. Työstökoneet myytiin ja Erkki ryhtyi muuttamaan verstastiloja asuinhuoneiksi. Toinen tytär Katri syntyi kesällä 1968. Lapsia oli nyt neljä: kaksi poikaa ja kaksi tyttöä. Tilaakin tarvittiin enemmän.

” kyllä tämä elämä on ollut sellaista soutamista ja huopaamista, kun mikään ei tunnu lähtevän kunnolla vetämään, yrittäpä vaikka mitä. Mutta kun tämä kauppayritys milloin loppuu, niin tämän jälkeen minulla ei tule olemaan minkäänlaista yritystä. Minä hankin toimeentulon tästä lähtien toisen yrityksessä.”

Kun F.Kanninen sai tietää verstaan lopettamisesta, hän pyysi Erkin takaisin töihin yritykseensä. Siellä jatkuivat puusepän ja autonkuljettajan työt entiseen tahtiin. Myös työnjohtotehtäviä oli, ja osallistumista tuotteiden suunnitteluun, joten työ oli monipuolisempaa. Lyydi jatkoi kaupassa asiakkaiden palvelemista.

Vuoden 1970 aikana kauppa-autot alkoivat kiertää kylällä ja se vähensi väijämättä asiakaskuntaa. Pikkuhiljaa toiminta muuttui kannattamattomaksi ja kauppa lopetettiin saman vuoden lopulla. Kannisen tehtaalla työpanoksen määrä lisääntyi, mutta palkkauksesta ei päästy yhteisymmärrykseen, ja niin Erkki otti lopputilin 1972 vuoden lopulla asiaa pitkään harkittuaan.

Timpurin töitä – rajan takana ja Kiteellä

Seuraavaksi työmaa löytyi Neuvostoliiton puolelta – Finn-Stroin urakoiman paperi- ja sellutehtaan työmaalta Svetogorskista. Kiteellä ei juuri ollut tarjolla kunnon töitä.

”tämä Svetogorsk on noin 6 kilometrin päässä Imatrasta. Rajan ylitys tapahtui linja-autoilla mennessä tullen. Työmaat olivat ihan kaupungin tuntumassa, isolla alueella isoja rakennelmia. Tämä oli niin sanottu ykkösvaihe ja jatkuu sitten kakkosvaiheessa. Työntekijät asuivat kerrostaloasunnoissa Imatralla. Joka viikonloppu käytiin kotona Kiteellä.”

Reilut kaksi vuotta riitti töitä Svetogorskissa, sitten työt vaihtuivat Puhoksen sahan rakentamiseen Taskisen yrityksessä. Muita työkohteita olivat esimerkiksi Plan Sellin konepaja ja Kiteen virastotalo sekä eläkeläisten asuntojen korjausprojekti, joka kesti neljä vuotta. Timpurin ja puusepän taitoja tarvittiin.

”Saatiin melkein joka kylässä korjata, joissakin asunnoissa oli ihan iso remontti. Taloa kohti oli avustus kesti keskimäärin 40 työpäivää. Monessa talossa uusittiin kaikki ikkunat, ulkovaori ja sisäseiniin laitettiin lämmöneriste ja lastulevyt. Lattiat lämpöeristettiin ja uudelleen päällystettiin ja maalattiin, ja kaikki seinät.

Työvuosien jälkeen

1982 Erkki joutui jäämään pois työelämästä, rintakipujen syyksi ilmeni sepelvaltimotauti. Tästä alkoi eläkepäivät 58-vuotiaana. Alussa oli totutteleminen siihen, ettei ole enää työvelvollinen. Vähitellen olon kohennuttua, puuhaa ja tekemistä riitti kotonakin. Erkki alkoi maalata tauluja, sehän oli aina ollut rakasta puuhaa, mutta kiireisinä työvuosina jäi vähiin. Nyt oli aikaa, ja tauluja syntyi öljyväreillä maalaten, isoja ja pieniä. Tuli tilaustöitäkin ja paljon meni lahjaksi merkkipäivinä. Lapsilla on isän tekemiä kauniita kädentöitä muistona paljon.

”puusepän töitäkin olen taas tehnyt, olen sorvannut pöytäryhmään jalkoja, samoin kukkapöytiin, uusi sänkykin on meneillään, kaikenlaista tämmöistä pientä näpertelyä. Puutulppaanejakin olen sorvannut ja maalannut.”

Maalaamisen lisäksi haitarinsoitto oli rakas harrastus. Sen säveliä pääsivät kuuntelemaan myös lapset ja lapsenlapset, jotka kunnioittivat soittajan taitoa tuon vaikean instrumentin käsittelyssä.

Kaikki lapset olivat muuttaneet opiskelujen ja työn perässä Etelä-Suomeen ja perustaneet sinne kodin ja perheen, joten lapset olivat odotettuja vieraita loma-aikoina ja merkkipäivinä. Etenkin kesälomilla lapsuuskodissa oli monta lomanviettäjää samaan aikaan.

Kuva 5: Suorlahden kodin piha

Isossa talossa oli paljon huoltamista ja remontointia. Halkojen hakkuuta, kesällä piha-alueen ja nurmikoiden hoitaminen oli kunnia-asia, ja monimuotoisen pihan koristeeksi syntyi erilaisia puusta veistettyjä kauniita kukkatelineitä ja lintuja. Niitä ihailivat vieraat ja sukulaiset. Kesämökki Suoparsaarelle oli rakennettu jo 1970 vanhasta saunarakennuksesta. Siellä oli jo työelämän aikaan vietetty kesäisin viikonloppuja, nyt oli aikaa nauttia mökillä olost ja kalastella mielin määrin. Marjastus ja sienestys kuuluivat myös mielipuuhiin.

Kuva 6: Erkin ja Lyydin kultahäät v. 2000

Muutto takaisin Kiteen keskusta

42 Suorlahdella vietetyn vuoden jälkeen oli aika jättää haikeat jäähyväiset punaiselle talolle koivujen katveessa. Monet ison omakotitalon askareet ja huoltotoimenpiteet kävivät jo liian raskaiksi. Talo myytiin. Vuonna 2003 Erkki ja Lyydi muuttivat Suorlahdella Kiteen keskusta pienempään asuntoon. Ympyrä sulkeutui, pariskunta asui jälleen kahdestaan, 55 yhteistä vuotta jo takana.

Vuosien varrella Erkki kirjoitteli muistiin elämäntarinansa monet vaiheet, jonka pohjalta tämäkin kuvaus on kirjoitettu. Paljon jäi myös meiltä lapsilta tallentamatta arvokkaita tarinoita ja muistelmia, joita hän viimeisinä vuosinaan tapasi kertoilla. Taitavan ja ahkeran puusepän elämä päättyi lokakuussa 2009 hänen ollessaan 84-vuotias.

Espoossa, joulukuussa 2016

Marja-Liisa Ranta,
Erkki Jumppasen tytär